

ІДЕОЛОГІЧНА БІБЛІОТЕКА СВУ

Ч. 1

ПРОФ. ВАСИЛЬ ПЛЮЩ

З ІДЕОЛОГІЄЮ ЧИ БЕЗ НЕЇ

**До питання про спроби ревізії ідеології
українського націоналізму**

СПІЛКА ВІЗВОЛЕНИЯ УКРАЇНИ

ЛОНДОН, 1954

ІДЕОЛОГІЧНА БІБЛІОТЕКА СВУ

Ч. 1

Проф. Василь Плющ

З ідеологією чи без неї

**До питання про спроби ревізії ідеології
українського націоналізму**

Спілка Визволення України

Лондон, 1954

Накладом В-ва »Визвольний Шлях«

Printed by Ukrainian Publishers Ltd.,
237, Liverpool Rd., London, N. 1., Tel. NORth 1828

В українській суспільній думці та публіцистиці є порівнуюче мале зацікавлення ідеологічними проблемами. Коли завдати собі труду систематично переглядати наші українські часописи і видання, можна легко переконатися, що питання ідеологічного порядку стоять чи не на останньому місці. Пояснюються це, мабуть, тим, що серед української інтелігенції, зокрема серед українських учених є мало осіб, що працюють у галузі філософії, а коли такі є, то вони чомусь воліють присвячувати свій час висвітленню інших проблем української культури. Для широких мас українського суспільства ідеологочні проблеми звичайно здаються не актуальними та мало цікавими.

Між тим основою політичного, громадського, тим більше національного руху є його **ідеологія**, яка має спиратися на вироблений **світогляд**. Без вироблення світогляду не може бути плідної діяльності в жодній ділянці людського життя. Вироблений світогляд та чіткі ідеологічні засади дають можливість **ясно ставити і успішно розв'язувати** різноманітні проблеми не лише теоретичного але й практичного порядку.

Зокрема успішна боротьба з комунізмом, матеріалізмом і навіть вужча боротьба з комуно-большевицтвом.

візмом та російсько-советською державною системою можлива лише на базі певної, скристалізованої ідеології, на базі певного, ясного світогляду.

В останній час в нашу публіцистику просякають, і навіть мають тенденцію голосити себе, як пануючі, твердження про непотрібність окреслення ідеології у боротьбі з большевизмом. Автори цих тверджень, для скріплення їх авторитетності, посилаються, між іншим, на ставлення до ідеологічних проблем краю (Батьківщини), намагаючись представити питання в той спосіб, що, мовляв, український визвольний рух на Батьківщині відмовився від будь-якої ідеологічної бази в боротьбі з комунізмом за визволення українського народу, за відновлення незалежної української державності.

Виникла послідовно течія так званого »ідеологічного нігілізму«, чи »ідеологічного невтралізму«, яка пробує підпирати свої позиції — позиціями краю*).

У цій статті ми не ставимо собі за мету аналізувати сучасні ідеологічні засади тієї частини українського визвольного руху, яка виступає з рамені ЗП УГВР — під маркою націоналістів в краю, бо не маємо в своему розпорядженні останніх автентичних документів підпільної ОУН, Української Головної Визвольної Ради і не маємо безпосередніх зв'язків з керівними діячами цього руху. Таку аналізу робив

---

*) Ми в основному маємо на меті велику тематичну статтю В. Маркуся: »Краєві позиції і християнізм« з підзаголовком »Коментар і завваги до ідеологічних позицій ОУН на Українських Землях«, що була надрукована у чч. 20-21 »Українського Самостійника« від 9 та 16 травня ц. р., без жодних коментарів, отже є висловом групи, яка видає цей часопис.

Степан Бандера . Даня праця присвячена питанню, чи можливий дійсно будь-який серйозний націоналістичний рух, чи можлива дійсно боротьба з комунізмом без більш-менш чітко скристалізованої ідеології. Чи дійсно, як твердять деякі ідеологи »краєвих позицій«, для успішної боротьби з комунізмом, для боротьби з советською окупаційною системою, для успішного, переможного розвитку українського національного визвольного руху досить лише політичної програми.

Другим питанням, яке ми маємо висвітлити в цій праці є питання, чи дійсно український націоналістичний рух був рухом безідеологічним, як це твердять зазначені вище представники ідеологічного невтіранізму, та рухом, який не мав певної світоглядової бази.

Для того, щоб відповісти на ці питання дозволимо собі перш за все зупинитись над розумінням термінів **ідеологія** та **світогляд** і над характеристикою існуючих двох основних світоглядових концепцій. Пов'язані розміром статті зробимо це максимально коротко.

Ідеологією, як це видно з аналізи самого цього слова, називаемо звичайно **певну систему ідей** (точний переклад звучав би: наука про ідеї).

Отже, без перебільшення, всяку певну систему ідей маємо повне право називати ідеологією, при чому така система ідей **необов'язково** мусить філософічно охоплювати погляд на цілість життя, на всі проблеми сучасності та вічності, а може охоплювати лише певну частину таких проблем.

Ідеологію чи ідеологічні засади не слід змішувати з філософічним світоглядом (з світосприйманням), який саме прагне до філософічного схоплення цілості життя, зокрема до розв'язання складної проблеми буття, проблеми духу та матерії.

Не вірно твердити, що ідеологія є рівнозначна з світоглядом, бо, підкреслюємо, світогляд є розуміння філософічне, всеохоплююче, а певну ідеологію (систему ідей) може мати людина чи група людей, які з філософією у стиску значенні цього слова, нічого спільногого не мають.

Отже, навіть твердячи, що деякі групи українського визвольного руху на Батьківщині нібито відмовились від світоглядових, філософічних концепцій, є невірним твердити, що вони не мають певної ідеології. Вже відкидання, світосприймання чи невтравльне ставлення до певних світоглядів є ідеологічною позицією.

Можна лише погодитись на тому, що кожна певна, чітко скристалізована ідеологія (система ідей) не може обминути філософічних, світоглядових проблем, що без повного скристалізованого світогляду, зокрема без розв'язання чи ясного ставлення основної проблеми цілості життя, взаємин між духом і матерією, ідеологія буде завжди незавершеною, пливкою і хиткою.

У сучасному світі, так само, як і в історії людства, ми спостерігаємо вічну боротьбу переважно двох світоглядів — ідеалістичного та матеріалістичного. Не маємо на цьому місці можливості зупинитися на характеристиці цих двох світоглядів та інших філософічних побудов, які певною мірою є лише

відгалуженням цих двох, або їх запереченням. Тим, хто цікавиться детальніше ознайомитися із світоглядовими проблемами, рекомендуюмо проспостудіювати відповідні підручники, чи, принаймні, ознайомитись із популярним викладом основних філософічних проблем у працях проф. Г. Ващенка **»Виховний ідеал«**, або в статтях проф. В. Плюща **»Думки про ідеологічні засади СВУ«**. Для нас, як для християн є найбільш близький, зрозумілий і творчий світогляд християнського ідеалізму. Ідеалістичний світогляд є типовим для української духовності. Майже всі відомі українські філософи, і з них найбільш великий Григорій Сковорода, були світоглядово послідовними ідеалістами.

Коротко підкреслимо лише те, що відомо всім: матеріялістичний світогляд в основу буття кладе матерію, ідеалістичний — кладе дух. Також підкреслимо всім відому річ, що християнське вчення є вчення ідеалістичне. До самого останнього часу бездискусійним було те, що український націоналізм (західний, східний, чи еміграційний) був і є рухом ідеологічним і саме рухом, що спирається на засадах ідеалістичного світогляду, так само, як, напр., марксизм був і є рухом ідеологічним, що спиралася і спирається на засадах матеріалізму.

Протиставлення двох концепцій: інтернаціоналістичного комунізму, — руху чисто матеріялістичного — українському націоналізмові, рухові чисто ідеалістичному, було основною цінністю нашої визвольної боротьби. Певний ідеалістичний світогляд давав нашому націоналістичному рухові основну ідеологічну базу, відповідну наснагу до боротьби, чітку перспективу, плян до дії.

При такій світоглядовій концепції український націоналістичний визвольний рух виступав не лише, як рух національний, політичний, але і як рух ідеологічний, що має світське значення. Саме нашою націоналістичною ідеологією і ідеалістичним світоглядом ми поривали за собою інші українські політичні угруповання українського народу, вели за собою інші національні рухи, виставляли наші українські прапори не лише, як прапори в боротьбі за вужчі інтереси української нації, але як прапори боротьби всіх поневолених народів бувшої Росії і навіть як прапори для народів усього світу. Український націоналізм, спертий на ідеалістичному світогляді певною мірою став універсальним рухом. Проголошені націоналістичним рухом гасла — »Воля народам, воля людині« — вже перестали бути гаслами лише українського народу, а стали гаслами для всього людства.

Ясна скристалізована ідеологія нашого націоналістичного руху давала йому ясну політичну, соціально-етичну програму, накреслювала йому відповідну стратегію та тактику.

Зокрема важливим є те, що в боротьбі з комунізмом, рухом ідеологічним (матеріалістичним), у боротьбі з комуно-большевицькою системою, що спирається на **певних** світоглядових засадах (марксівського матеріалізму) ми боролись і боремось на базі **певних** цілком протилежних світоглядових зasad (ідеалістичних, християнських) по принципу: **теза — антитеза.**

Важливість такої чіткої світоглядової бази в боротьбі з комунізмом та советською державною системою є надзвичайна.

Треба добре розуміти і твердо пам'ятати, що і комунізм і советська система, це явища в першу чергу світоглядового порядку. Треба добре розуміти і твердо пам'ятати, що вся советська система, починаючи від економіки і кінчаючи культурою, побудована на певних світоглядових засадах історичного та діелектичного матеріалізму і їх похідних — ученні Леніна-Сталіна.

Відповідно до цього марксо-ленінського вчення будується господарство окупованої країни, економіка, освіта, наука, культура, військова стратегія і тактика, політика тощо — тобто всі, без вийнятку прояви життя та діяльності людської громади.

Світоглядові засади (матеріалізм) є в цій системі передумовою будь-якої діяльності й навіть думання, світоглядові засади в цій системі визначають будь-які прояви діяльності. Коли додати, що ця система проводить свої світоглядові засади неухильно, послідовно, жорстоко (терористично) за допомогою гігантичного апарату партії, держави, профспілок, за допомогою найрізноманітніших метод морального та фізичного впливу, можна собі уявити небезпеку цієї системи і потребу цілком окремих метод боротьби з нею.

Успішно боротися з цією системою можна лише на підставі такої **протилежної** ідеологічної бази, яка може дати відповідну наснагу, відповідне напруження в боротьбі, може дати відповідні антитези на всі тези поставлені большевизмом. Ми сміємо твердити,

що ідеологія чи політична програма, які не будуть оперті на твердому, ясно скристалізованому світогляді, які будуть хитатися в світоглядових та ідеологічних питаннях, неминуче потерплять поразку в боротьбі з комунізмом таsovets'koю системою.

Тим більше беззахисним, плитким, хитким і демобілізуючим буде будь-який рух проти комунізму, спертий на ідеологічному невтралізмі.

Дотеперішня слабість Заходу в боротьбі з комунізмом саме полягала і полягає на тому, що ідеології большевизму, матеріалістичному світоглядові, заадничим гаслам комунізму, західній світ не приставляє ясної недвозначної ідеології, не оголошує хрестового походу під прапорами ідеалізму, а борсається в концепціях чисто політичного, економічного та правового характеру.

Замість безкомпромісової боротьби на засадах певної ідеології, замість того, щоб поставити собі завдання знищити зло, західній світ шукає компромісу з цим злом.

Сила українського націоналістичного руху власне полягала і полягає в тому, що він на підставі певної світоглядової бази (християнського ідеалізму) боровся, бореться і, ми віримо, буде боротися з комунізмом таsovets'koю системою безоглядно й безкомпромісово, боровся і буде боротися перш за все з засадничими постулатами цієї системи.

І ось з лав націоналістичного руху, з лав, які посилаються на »волю і позиції краю« ми в останній час чуємо глибоко дивні для нас голоси і твердження, які не лише ревідують засади націоналістичного руху, але підривають усі його коріння, все засад-

ниче, що в нього було і є — його ідеологічну базу. Два твердження висувають »модерні націоналісти«.

Перше це те, що націоналістичний рух взагалі ніколи не був ідеологічним рухом і, що, коли раніш він мав деякі тенденції ідеологізування, то »український націоналізм сьогодні є лише політично-національним визвольним рухом«. І друге, що націоналістичний рух ніколи не стояв на певній світоглядовій базі. Зокрема п. В. Маркусь у вищезгаданій статті пише: »Ідеологізм« (лапки В. Маркуся) від самого початку покутує в націоналістичному русі, незважаючи на те, що окрім документів ОУН подають дуже мало таких положень, з яких можна б творити цілу систему якоїсь націоналістичної ідеології. І далі: »Тим самим і ОУН, яку вважалося також ідеологічною організацією, а український націоналізм — »духовим і політичним рухом«, сьогодні є політичним національно-визвольним рухом«.

Отже одним почерком пера В. Маркусь позбавив націоналістичний рух будь-якої ідеології і будь-якої світоглядової бази.

Для організованого націоналіста це виглядає досить дивно. Хіба не мусів би знати п. В. Маркусь ідеологічну систему Д. Донцова, його праці »Націоналізм«, »Дух нашої давнини«, ідеологічні праці М. Сціборського »Націократія«, Ю. Вассияна »Ідеологічні основи українського націоналізму«, »До головних зasad націоналізму«, Степана Ленкавського »Філософічні підстави націоналізму Донцова«, В. Мартинця »Різниці між ідеологією ОУН і Донцова«, »Ідеологія організованого і т. зв. волевого націоналізму«, проф. Ю. Бойка »Проблеми історіософії ук-

райнського націоналізму», »Основи українського націоналізму« тощо.

Вже одні назви цих творів говорять, що вони трактують ідеологію, а не політичну програму українського націоналізму. Коли ж п. В. Маркусъ завдасть собі труду переглянути ці праці, то не лише побачить, що всі автори вживають слова »Ідеологія«, але й дійсно трактують ідеологічні проблеми і зокрема виявляють ту, не потрібну на думку п. В. Маркусъ, світоглядову чисто ідеологічну базу.

Так лише для прикладу дозволю собі зацитувати декілька фраз не з творів Д. Донцова, який так неподобається п. Маркусеві, а з творів т. зв. поміркованих націоналістів.

М. Сціборський у своїй книжці »Націократія« (рік вид. 1935) пише: »Виходячи із спіритуально-волюнтаристичного світогляду, український націоналізм сприймає власну націю за найвищу, абсолютну, ідейну і реальну цінність« (ст. 77-78). »Націоналістичне розуміння нації ґрунтуються на спіритуально-волюнтаристичному світогляді, себто такому, що головними підставами й двигунами нації вважає її рух« (ст. 44).

Ю. Вассиян зазначає: »націоналістична ідеологія найглибшу свою істоту віднаходить у синтезі чинної ідеї«. Він же пише, »що всякий визвольний чин був ділом духа«, »він перемагає її принципом чинного ідеалізму, в розумінні якого ідея є сила творча, а чин є часове здійснення ідеї«.

В. Мартинець каже, що організований націоналізм проповідує »свідомий організований чин, чин, як здійснення ідеї, себто чинний ідеалізм«.

Коли п. В. Маркусь не читав або забув теоретичні ідеологічні праці ідеологів та керівників націоналістичного руху, і то всіх напрямків, то може він читає українські газети та інші періодичні видання, в яких постійно висвітлюється ідеологія українського націоналізму та його світоглядова база: християнський ідеалізм. Щоб не утруднювати п. Маркусеві пошилюся лише, як на приклад, на статтю Степана Бандери: »Проти фальшування визвольних позицій«, надруковану в »Шляху Перемоги« ч. 13., від 23-го травня ц. р.

Але може і це заважко для п. В. Маркуся, то пораджу йому звернутися до будь-якого осередку української еміграції і попитати, на якій світоглядовій базі живе цей осередок, або хай подивиться на прапор СУМ-у, на якому стоїть »Бог і Україна«.

Мені, як »неорганізованому націоналістові«, дивно навчати абеткових істин »організованого націоналіста«.

Коротко кажучи, коли аналізувати ідеологічні засади націоналістичного руху на підставі публікацій його ідеологів, розмов з керівниками та ідеологами цього руху, коли аналізувати ці засади на підставі того, як цей рух сприймають широкі маси його учасників та прихильників — можна легко ствердити його абсолютно ясне ідеологічне наставлення і чітку світоглядову базу.

В жодній публікації націоналістів у минулому, авторові не довелось зустрінутись з твердженням, що націоналістичний рух західноукраїнських або еміграційних націоналістів стояв на позиціях »ідеологічного невтралізму«. У більшості публікацій, у

пресових органах і ухвалах своїх конференцій, конгресів, зборів не раз підкреслювалось, що націоналізм стоїть на засадах християнського світогляду, тобто ідеалістичних і це було для цього руху типовим. Широкі маси руху послідовно проводили в життя цю ідеологію так, як вони її розуміли, тобто були послідовниками християнського вчення. Цілком слушно говорить про це один з головних провідників націоналістичного руху, Степан Бандера, у статті: **»Проти фальшування визвольних позицій«** («Український націоналізм і релігія», »Ш. П.« від 23 травня ц. р.):

»Насправді український націоналістичний, визвольно-революційний рух так, як його унапрямлює ОУН, є рухом християнським. Його найглибші коріння є християнські. У питаннях світоглядових націоналізм **уважає за своє джерело духовість і світогляд українського народу**. А ця духовість і світогляд є глибоко християнськими, що викристалізувались під тисячолітнім впливом Христової релігії«. І далі: »Не може бути сумніву, що для переважної більшості народу і активних борців визвольного руху християнська релігія є цінністю першої величини«. І, нарешті: »Де, як, у чому замарковані правдиві позиції українського визвольно-революційного фронту відносно релігії? На це питання найвимовнішу і найбільш авторитетну відповідь дає **жива боротьба цього руху, виявлена у практичному житті й змаганні, постава загалу і його дієвих кадрів**. Цілість того життя і боротьби та кожний їх вирізок документують ділом, і жертвою релігійність загалу українських націоналістів-революціонерів,

придержування релігійних практик в організованому побуті українського визвольного підпілля, його активна боротьба в захисті релігії, воюючих українських християнських церков та щирі взаємини з ними на Рідних Землях. У практичному житті й боротьбі визвольного підпілля в Україні невідомі активні намагання протиставитися християнській настанові революційного руху та переставлювання його на нейтралістичні рейки. Це й було б неможливим, бо суперечило б найвищій істоті руху та збірним почуттям українського народу».

Ми навмисне дозволили собі привести такі довгі витяги з статті С. Бандери, бо він добре ознайомлений з життям і ідеалами українського визвольного руху на Батьківщині, бо цей рух носить у народі його імення. Думаемо, що йому, Степанові Бандері, керівникам «бандерівців» таки належиться слово у цьому питанні.

* * *

Коли говорити про націоналістичний рух на Великій Україні, до якого автор мав певне відношення, то його світоглядова база була не менш чітка — ідеалістична й іншою бути не могла.

У боротьбі з комунізмом, у боротьбі з наскрізь матеріалістичною советсько-большевицькою системою не могло народитись нічого іншого, як повне заперечення цієї системи не лише по лінії політичній, національній, але й ідеологічній. Нам, українським патріотам з Великої України, дуже дивно, що націоналісти з табору »ідеологічного нейтралізму«, розгубивши за останні роки свій ідеологічний багаж і ставши на позиції ідеологічного нігілізму беруть на себе сміливість твердити, що ця зміна їх позицій

наступила під впливом »зустрічі західноукраїнських і еміграційних націоналістів з українськими патріотами з-підсоветської дійсності«, і далі: »що ці патріоти до кінця життя світоглядово лишилися матеріалістами«. Це звено — з хвою голови на здорову. Ми дозволяємо собі твердити якраз протилежне. Українські патріоти, вже не кажучи про українських націоналістів з Великої України, завжди заперечували ідеологію марксизму-ленінізму, що є цілком зрозумілим, бо саме вони на своїй шкурі відчули практичні наслідки запровадження в життя послідовного »наукового« матеріалізму. Не тільки керівні діячі, ідеологи та послідовники націоналізму, християнського націоналізму, чи гетьмансько-державницького руху, що вийшли з Великої України як проф. Г. Ващенко, проф. Курінний, проф. Плющ, проф. Гришко, проф. Вовчук, ред. Кононенко, проф. Полонська-Василенко, проф. Бойко, ред. Калинник і десятки інших, але навіть керівники та ідеологи т. зв. революційно-демократичного (Багряний, Ф. Пігіда, Підгайний тощо) і демократично-ліберального (Доленко, В. Дубровський, О. Юрченко, М. Ветухів та інші) з таборів східноукраїнської еміграції ніколи, оскільки ми знаємо, не заявляли, що вони стоять на позиціях матеріалізму і оскільки нам відомо — більшість з них є прихильниками ідеалістичного світогляду. Один з найбільших ідеологічних, політичних і світоглядових рухів, що вийшов з Великої України — Спілка Визволення України, не лише в своєму статуті, але і в усіх без винятку публікаціях стоїть на позиціях чітко скристалізованого християнського ідеалізму. (Див., напр.,

публікації СВУ: »Думки про ідеологічні засади СВУ«, Бюлєтень СВУ, чч. 1-9).

Широкі маси підсоветських українців звичайно не належали і не належать до якоїсь філософічної школи, бо, як це мабуть відомо прихильникам »ідеологічного невтралізму«, не лише належати до будь-якого ідеалістичного руху, але навіть голосно думати ідеалістично у Советському Союзі означає йти до концтабору, але в наслідок політики советської влади, широкі маси підсоветської людності так само ненавидять матеріялістичну марксо-ленінську ідеологію, як вони ненавидять російсько-большевицький режим.

Період німецької окупації показав, як ці широкі українські підсоветські маси, що за думкою п. Маркуся, стоять на позиціях матеріалізму, потягнулись до їм рідної і духовно близької християнської релігії, до ідеалістичного світогляду, який є питомий для української духовності.

Ми дуже добре знаємо, як широкі українські маси, як сухе поле, всмоктували в себе з надзвичайною жадобою слово християнської науки і думки ідеалістичної філософії.

Нарід, позбавлений тридцять років присущої йому духовності, позбавлений можливості відверто ісповідувати рідну йому філософію християнського ідеалізму, з подвійною силою повернувся до них.

Чи можна назвати це ставлення підсоветських українців ідеологічним невтралізмом?

Чи може п. Маркусь не чув, що найбільш сильним рухом, поза рухом свідомих українських націоналістів не лише в Україні, але в цілому СССР і навіть у

концентраційних таборах Півночі й Далекого Сходу, є рух релігійний, про що твердять навіть чужинці.

Чи може п. Маркусь християнський ідеалізм уважає філософічним матеріалізмом чи ідеологічним невтралізмом? Але навіть коли б припустити (ми цього не припускаємо), що маси українського народу є індиферентні до тої чи іншої ідеології, індиферентні до християнського ідеалізму, як світоглядового вчення, то хіба не є обов'язком провідної верстви українського народу, в першу чергу українських націоналістів, виповнити цю ідеологічну пустку ідеологією, яка, як показала людська тисячорічна історія, є найбільш поступовою, гуманною і пориваючою до великих дій. Хіба не є обов'язком провідної верстви українського народу боротися з чужою нам і ворожою не лише нам, а всьому людству, ідеологією т. зв. наукового матеріалізму?

Невже п. Маркусь і його однодумці думають, що боротися з цією ідеологією не треба, або треба боротися з позицій »ідеологічного невтралізму«?

Для боротьби, а особливо такої гігантичної боротьби, як боротьба з комунізмом, треба як слід знати чого ти хочеш, куди ти ведеш свій нарід, за які гасла ти борешся.

Втрата чіткої ідеологічної бази у таких »невтральних« націоналістів негайно відбувається на їх »ідейно-політичних залеженнях«. Замість ідеології, а відсіля і ясної тактики та стратегії, починається чистий еклетизм, плутанина понять і зasad. Починається політика: »куди вітер віє«, яка закінчується звичайно відступом перед противником, який знає, чого він хоче, до чого він прагне, який має тверду ідеологічну базу.

Шановний п. В. Маркусь, ствердивши, що »край« не зв'язується з жодною світоглядовою доктриною, в тому й із християнізмом, сам лякається свого твердження і далі всіма силами збирається довести, що, не дивлячись на це, »край« приймає позитивно засади християнської моралі, а саме: »дає в моральному аспекті позитивну оцінку християнству«, »позитивно ставиться до релігії і церкви«.

Отже, »не можна не признатися, але не можна і не сознатися«. З одного боку »невтралісти« кличуть до ідеологічного нігілізму, твердячи, що такі є »принципово ідейні позиції краю«, з другого боку — самі себе заперечують, кажучи, що »краєві позиції« приймають саме християнські моральні засади українського визвольного руху. Ми добре знаємо, що підсоветська українська людність не проявляє жодних ознак т. зв. ідеологічного невтралізму, ми дуже добре знаємо з української історії, з українського фолклору, з історії української думки і, нарешті, з української дійсності, що український народ стоїть і буде віки стояти на засадах християнської ідеології, тобто ідеології не матеріалістичної, не невтральної, а ідеалістичної, на засадах християнського ідеалізму, який чомусь так не подобається п. В. Маркусеві і його однодумцям.

Але повертаємо до основної теми нашої праці, теми зasadничої, що має надзвичайно велику принципову вагу.

Марксизм-комунізм стоїв, стоїть і буде стояти на позиціях примату матерії. »Науковий матеріалізм« стоїв, стоїть і буде стояти на позиціях клясових, розглядаючи клясу пролетаріяту, як ведучу, а всі

взаємини в суспільстві — з матеріалістичного штандт пункту. Націоналізм стояв, стоїть і буде стояти на позиціях національних, розглядаючи не клясу, а націю, як ведучу категорію. Нація для націоналістів завжди була і є не лише матеріальною категорією, але в першу чергу духовою, — об'єднанням живих, мертвих і ненароджених.

Націоналізм завжди протиставлявся і буде протиставляти надалі інтернаціоналізмові-комунізмові у всіх площинах і в першу чергу в духовій — ідеологічній. Цінністю націоналістичного руху, у відміну від рухів різної фарби соціалістичних, демоліберальних тощо, було, є і буде саме його недозвізначне ідеологічне наставлення, його бойове протиставлення рухові комуністичному-матеріалістичному, чіткі ідеологічні настанови, його безкомпромісість у боротьбі проти комунізму за українську націю і українську державу.

У висловах модерних націоналістів з-під пропора »ідеологічного невтралізму« дуже часто сугgerується думка, що зміна ідеологічних позицій націоналістичного руху потрібна з тактичних та політичних міркувань.

Націоналісти ці твердять, що людність підсоветської України виховувалась довший час на засадах марксизму-ленінізму, в комуністичному чи соціалістичному дусі, що для неї є чужі гасла ідеалізму, що вона зрезигнувала в зasadі з приватної власності і позитивно ставиться до соціалістичних форм господарства. Виходячи з цих постулатів, ці націоналісти уважають, що для перемоги над комунізмом в Україні слід виставляти лише політичні гасла, при

чому такі, які максимально близькі в галузях соціально-устроєвих і ідеологічних до гасел комуністичних чи ліво-соціалістичних. Найбільш послідовні з цих модерних націоналістів — націонал-комуністи — недвозначно твердять, що власне найбільшою бідою для України є те, що вона окупована російським комунізмом, свій же український комунізм був би цілком непоганою соціально-економічною та ідеологічною базою відбудови вільної України.

Всі ці концепції є або великою помилкою кабінетних »філософів« чи сальонових комуністів, або великим фальшом чи перфідією. Ми вже відзначили, що українська людність підсоветської України **абсолютно відкидає** матеріалістичні, комуністичні чи прокомуністичні концепції, що вона навпаки — **є яскраво антикомуністична** і навіть антисоціалістична. Все, що пов’язане з комуністичною, совєтською системою, чи то в галузі економіки, чи в галузі ідеології, чи в галузі державно-політичного устрою є для людності підсоветської України **глибоко ненависне**.

Можна сміло твердити, що не лише комуністичні, але навіть соціалістичні гасла є найменш популярними серед української людності.

Лише люди, які абсолютно не ознайомлені з совєтською дійсністю, або люди, яких мозки безнадійно затуманені марксизмом-ленінізмом, можуть уявляти собі, що наш народ наставлений прокомуністично, чи матеріалістично, можуть думати, що вони притягають великі маси українського селянства, робітництва чи інтелігенції »лівими« гаслами, такими, як

»безклясове суспільство«, »усуспільнене господарство«, гаслами поборювання приватної власності чи приватної ініціативи, гаслами нейтрального становища до релігії, церкви, гаслами ідеологічного нейтралізму.

За звичайними законами психології мас, у боротьбі з комунізмом будуть відгравати ролю не прокомуністичні ліво-соціалістичні гасла, не літеплі філософії »нейтралізму«, але яскраво скристалізовані, бойові антикомуністичні, антиімперіялістичні, антирежимні гасла, поруч гасел боротьби з російським окупантом будь-якої фарби.

Большевики поставили, як основну тезу, твердження, що Бога немає, що релігія — опіюм для народу. Ми виставляємо і мусимо виставляти антитезу: **Бог є і ми йдемо на захист віри Бога, на захист усіх релігійних рухів, у першу чергу на захист і підтримку наших українських церков.**

Большевики виставили тезу — ніякого духу, ніяких вищих ідей, все є матерією і все функція матерії. Ми виставляємо і мусимо виставляти антитезу: **дух є, є вищі ідеї і ми саме за них боремося.**

Большевики виставили тезу — геть приватну власність, примусово усуспільнити не лише господарство, але побут і навіть прагнути усуспільнити й зрівняти людські душі, та людські думки. Ми виставляємо і будемо боронити антитезу: **за приватну власність, за приватну ініціативу, проти примусового усуспільнення, проти зрівняння людських душ та думок, проти будь-яких комун, накинених згори форм господарювання та думання.**

Большевики виставили, як основну свою тезу — диктатура пролетаріату, диктатуру робітничої кля-

си, що перетворилася на практиці в диктатуру партії. Ми виставляли і будемо виставляти: геть з **диктатурами** кляс, партій, за **солідарність** усіх **суспільних** груп та станів нації, за **справжню** демократію, за **вищу волю** всієї нації.

Матеріалістичний, обов'язковий, примусовий, поневолюючий і отвариннюючий людину світогляд — основна теза більшевизму. Ідеалістичний, християнський, звільнений людський дух, поважаючий людину, підіймаючий її на висоти Божеського світогляду — ось наша антитеза, яку ми не збираємося нікому примусово накидати, але яку ми встановляємо, як свій прапор, яку ми будемо **активно** пропагувати.

Теза і проти неї антитеза, ось що має дати перемогу в боротьбі з комунізмом та советською системою, а не літеплі, хиткі теорії, побудовані на принципі якихось компромісів з комунізмом та советською системою. Глибоко помиляється той, хто думає виграти боротьбу з комунізмом пристосовуючись до його економічних, політичних, чи ідеологічних постулатів, або бажає зупинитися десь посередині на позиціях невтралізму.

У боротьбі з комунізмом, як політичною, економічною, а головне ідеологічною системою, **не може бути будь-якого невтралізму**, який не тільки є небезпечний, але просто **шкідливий**.

Навіть чужинці, які не бачили зблизька комунізму в дії, пишуть так: »Проти політики, яка лишається політикою, можна боротися політикою ж. Але проти комуністичної партії, яка має свою місцину, окрему концепцію світу, проти політики, яка

стала релігією, можна боротися тільки протиставляючи їй другу концепцію світу, тільки зваблюючи борців іншою містикою. Сильна, наступницька містника, може бути розбита тільки містикою ще сильнішою й ще більш активною» (Андре Рішар).

Для нас українців з Наддніпрянської України — це вже давно відома аксіома, але націоналісти з-під прапору «невтраплізму» повинні застановитися над вищесказаним.

Для того, щоб налякати українське суспільство ідеологією, дехто з прибічників »ідеологічного невтраплізму« витягає важку артилерію жупелу тоталітаризму. Так п. В. Маркусь в »Укр. Самостійнику« (ч. 19 від 9 травня ц. р.) пише буквально наступне: »Ідеологію мають групи чи партії, які тотально опановують одиницю і спільноту«, а далі, як зразок таких груп чи партій він приводить марксистську і ... християнську доктрину (?!)

Для людей та груп з настановою на тоталітаризм звичайно кожна, не лише ідеологія, але кожна політична програма може стати джерелом тоталітаризму, а як наслідок цього — джерелом нетерпимості, терору, диктатури, політичних, економічних та ідеологічних репресій. Нахил до тоталітаризму, нетерпимості, до не пошанування чужої думки, ми можемо спостерігати не лише в групах чи партіях, що мають ясно виявлений світогляд, але і в групах чи партіях, які жодного світогляду не мають.

Отже, справа не в тому, чи той, чи інший рух має ідеологію. певний світогляд, а в тому, яка саме є ця ідеологія. Християнський ідеалізм є світоглядом, який побудований на повазі до людини, на засадах

учення Христа, з його першою й основною заповіддю любови до ближнього. Отже своєю суттю він виключає те, що характеристичне для інших ідеологій, у першу чергу для ідеології комуно-большевизму, тобто тиск на людину, нетерпимість, клясову ненависть, диктатуру, жорстокість.

У той час, як большевицький матеріалізм зasadничо не визнає цінності людини, як такої, не визнає абсолютних засад етики та моралі, не визнає права на іншу думку, проповідує філософську нетерпимість, політичну та економічну диктатуру, — християнський ідеалізм ніде й ніколи не голосив гасел тоталітаризму, нетерпимості та ненависті, відзначається в пешу чергу визнанням цінності людини самої в собі, волі людського духа, а в програмах політичних та соціальних завжди голосив та голосить соціальну справедливість, право вільного господарського розвитку, соціальний захист більш слабих соціальних груп та одиниць, свободу думки, політичну свободу і справжнє народоправство.

До речі, п. В. Маркусеві, який так добре обізнаний з ідейно-політичними позиціями »краю«, ми рекомендували б зазнайомитися з ідеологічними та світоглядовими позиціями Спілки Визволення України на чужині, яка продовжує працю і голосить ідеї СВУ на Батьківщині.

Християнський ідеалізм, християнський ідеалістичний націоналізм уже в своїй засаді **немає жодних нахилю до тоталітаризму**, як політичної та економічної системи.

Християнський ідеалістичний націоналізм, стоячи на твердій світоглядовій базі, абсолютно не претен-

дує і не може претендувати силою накинути свій світогляд, як це силою робить світогляд марксистсько-матеріялістичний.

Сила християнського ідеалістичного націоналізму полягає в силі самої ідеї руху, перемога ідей християнського ідеалістичного націоналізму розвивається і буде розвиватися в духовій, а не фізичній площині.

Християнському ідеалістичному націоналізмові східніх земель України аж ніяк не можна закинути прагнень до примусового накинення своєї ідеології, бо цей націоналізм виріс, як антитеза примусовому марксистсько-ленінському матеріялізмові.

Ми дуже добре розуміємо, що широкі маси українського народу на другий день української національної революції не стануть відразу послідовниками та глибокими знавцями філософії християнського ідеалізму, як не стануть стовідсотковими свідомими націоналістами, але ми глибоко віrimо, що вони інтуїтивно, а також по закону мас, звільнivшись від примусового накидання їм матеріялісної марксо-ленінської ідеології, не тільки легко сприймуть гасла християнського ідеалізму та християнського націоналізму, але стануть гарячими прихильниками цих рухів.

Завдання націоналістичного руху є допомагати українському народові в цьому всіма засобами ідеологічної і політичної пропаганди, а для цього націоналістичний рух перш за все сам мусить стояти на ясній, твердій світоглядовій базі. Навіть коли б широкі маси українського робітництва, селянства та інтелігенції в перший період української національ-

ної революції не були послідовниками християнського ідеалізму (чого ми не припускаємо з вищезгаданих міркувань), то це також не значить, що провідна верства українського народу, зокрема українські націоналісти, мали б зрезигнувати зі своєї ідеології, відмовитись від певного світогляду.

Для провідної верстви нації, для провідних рухів, якраз є типовим не хитання у своїх політичних, соціальних та ідеологічних настановах, а навпаки — чітке їх означення і глибока віра в них. Повести за собою маси може лише **такий рух і такі провідники, які добре знають, чого вони хочуть і куди вони ведуть маси**, а не плентаються у хвості цих мас. Рухи, які не сперті на ідеологічній, політичній та світоглядовій базі не є рухи, а є бунти; такі рухи жодними проводами в боротьбі, та ще в боротьбі з комуно-большевизмом, бути не можуть.

В нашій українській історії ми мали вже досить прикладів того, як відсутність чітких концепцій (політичних, соціально-економічних, а в першу чергу світоглядових) приводила до поразки українські визвольні змагання.

Хіба під час української визвольної революції 1917-21 рр. ми не програли наших визвольних змагань саме тому, що українська провідна верства теж стояла на позиціях ідеологічного невтралізму, або схилялася до чужих українському народові ідеологій?

Хіба не програли ми бій на тому, що наша провідна верства хиталася тоді, в цей вирішний період то вправо то вліво, не мала ясної програми дій, безмежної віри у свою правду?

Противник (комуно-большевики) був до зубів озброєний ясною ідеологією (марксистським матеріалізмом) та з цієї ідеології випливаючою стратегією і тактикою боротьби, знав чого він хоче, куди він кличе маси і якими засобами слід діяти на психіку мас.

Повторювати помилки минулого є злочином. Не під проводом »ідеологічного невтруалізму«, не з думками виправляти чи пристосовуватися до комуно-большевизму іти на боротьбу. Жодні виправлення існуючої політично-державної, соціально-економічної комуно-большевицької системи, шукання якоїсь невтруальнної чи середньої позиції у боротьбі з большевизмом ефекту не дадуть. Маси ніколи не йшли і не підуть за літеплими гаслами і літеплими людьми. Розрахунок же сподобатися і пристосуватися до бажань сьогоднішніх володарів України та їх підпанків, щоб на них спертися в боротьбі за вільну Україну — це наївні мрії або політична глупота, залишимо ці мрії російським солідаристам, які чекають допомоги в творенні своєї революції від совєтських маршалів та генералів.

Український націоналістичний рух і ввесь український нарід мають іти на боротьбу з московськими окупантами під недвозначними ідеологічними пропорами християнського ідеалізму та християнського націоналізму. Український націоналістичний рух має виставляти для боротьби ясну політичну, соціально-економічну і національну програму, а не займатися поправками до комуно-большевизму. Український націоналістичний рух у своїй боротьбі має спертися на широкі маси українського народу, а не

на сьогоднішніх »активістах« партійної та совєтської системи.

Український націоналістичний рух має бути бойовим, а не літературним, керувати ним мають не літератори люди, які вже сьогодні хочуть іти шляхами пристосування до большевицької дійсності, бояться сказати, чи взагалі не знають, чого хочуть, а людьми, які мають ясні ідеологічні засади, глибоку віру в ці засади, ясну перспективу дій.

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ . СПІЛКИ ВІЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ

1. Спілка (Союз) Визволення України є загально-національною, ідейно-моральною організацією, що продовжує світлі традиції загально-національних українських організацій минулого.
2. Спілка (Союз) Визволення України є ідейним спадкоємцем СВУ в Україні і відновлює свою працю на чужині в духовому зв'язку з рідним краєм.
3. Спілка Визволення України стоїть на засадах християнської моралі і поваги до людини, на позиціях визнання визвольної боротьби у рідному краю і ставиться з найбільшою повагою до державницьких традицій українського народу (у минулому) (на рідних землях).

Вийшла з друку і поступила в продаж книжка проф. В. Плюща:

ПРАВДА ПРО ХВИЛЬОВИЗМ

стор. 64. Видання Спілки Визволення України. Ціна в Німеччині 2.- нм; в Америці 0.75 дол. При більших замовленнях знижка. Замовляти: S.W.U., Munchen, Dachauerstr. 9/II. Germany.

КУПУЙТЕ!   ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ!   ЧИТАЙТЕ!
суспільно-політичний і науково-літературний місячник
»В И З В О Л Ь Н И Й Ш Л Я Х«

видання »Української Видавничої Спілки« в Лондоні Журнал »Визвольний Шлях«, редактований колегією в складі **Г. Драбата** (відповідальний редактор), проф. **П. Олійниченка**, мігр. **Р. Борковського**, **I. Ратушного**, **В. Василенка**, — на 112-ти сторінках великого книжкового формату, друкує матеріали українського визвольно-революційного підпілля, статті на ідеологічно-програмові, суспільно-психологічні, міжнародні, внутрішньо-українські та інші теми проблемного характеру; містить найновіші праці українських науковців (праці Української Вільної Академії Наук у Німеччині), літературно-мистецькі твори, критики й бібліографію.

ХТО ЧИТАЄ ЖУРНАЛ »ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ«, ТОЙ ЗДОБУВАЄ ІНФОРМАЦІЮ, ЗНАННЯ Й ПОШИРЮЄ СВІЙ СВІТОГЛЯД.

КОЖНИЙ УКРАЇНЕЦЬ ПОВИНЕН ЧИТАТИ ЦЕЙ ЖУРНАЛ!

В справі передплати, коли портажу і в інших справах звертатися на адресу:

**Ukrainian Publishers Ltd.,
237, Liverpool Road, London, N. 1.**